

ks. Paweł Kindracki
Katolicki Uniwersytet Lubelski

POSTAWY RELIGIJNE MŁODZIEŻY A MODLITWA RÓŻAŃCOWA

Różaniec wśród różnych nabożeństw jest jedną z podstawowych praktyk Maryjnego kultu Kościoła. Jest to nabożeństwo głębokie, a przy tym dziwnie proste i prawie każdemu człowiekowi dostępne. Modlitwa różańcowa, uświęcona wiekami i głoszona przez świętych – począwszy od Św. Dominika, jest zalecana przez papieży i wzbogacona niezliczonymi odpustami. Różaniec jest jednym z wielu sposobów modlenia się. Jest modlitwą, dlatego też należy podchodzić do niego z uwzględnieniem całego bogactwa jakie każda modlitwa niesie dla człowieka.

Różaniec jest modlitwą ustną i myślną równocześnie. W nim łączą się bardzo ściśle obydwie formy modlitwy. Jedna i druga należy do istoty modlitwy różańcowej. Odmawianie <Ojcze nasz> i <Zdrowaś Maryjo> bez rozważania tajemnic nie jest jeszcze modlitwą różańcową. I na odwrót. Rozważanie tajemnic bez odmawiania ustnego nie stanowi też różańca. W życiu Kościoła różaniec odgrywa wielką rolę nie tylko jako prosta i doskonała modlitwa osobista, lecz także jako forma kultu maryjnego jednocząca wiernych we wspólnotach religijnych. Najgłębszym i wewnętrznym motywem tej więzi różańcowej jest chęć solidaryzowania się katolików w synowskim oddaniu czci Matce Bożej oraz uproszenia dla siebie i dla całego Kościoła Jej macierzyńskiej opieki.

Historia Kościoła dowodzi, że wspólne modły różańcowe przybierały często charakter obronny wiary przed szerzącymi się błędami doktrynalnymi i przed ich demoralizacyjnym wpływem na życie chrześcijańskie. Były to też wierne zbiorowe wołania o ratunek potężnej Orędowniczki w obliczu klęsk żywiołowych lub najazdów innowierców. Żadna ze znanych form pobożności ludowej nie znalazła w nauczaniu Kościoła tak wielkiego uznania jak Koronka Najświętszej Maryi Panny. Papież Paweł VI w adhortacji „*Marialis cultus*” mówi o teologicznym bogactwie modlitwy różańcowej, które trzeba nam zgłębiać i rozwijać. Adhortacja w swej zasadniczej treści ukazuje różaniec jako modlitwę biblijną, chrystologiczną i medytacyjną.

Dokument posiada charakter praktyczny, dlatego też wyjaśnia relacje pomiędzy liturgią a różańcem, omawia jego strukturę oraz gorąco zaleca do wspólnotowego odmawiania tej modlitwy, zwłaszcza w rodzinach. Różaniec jest szczytem prostoty modlitwowej i zarazem głębi teologicznej, jest on „streszczeniem całej Ewangelii”¹.

Młodzież w okresie dorastania w dużym stopniu podatna jest na wpływ rodziny, szkoły i otoczenia, które nie zawsze umożliwia właściwy wybór wartości. Powinna umieć obronić się przed tym, co stanowi dla niej zagrożenie, zarówno to zewnętrzne – w postaci nałogów, uzależnień, ucieczki od odpowiedzialności za popełnione czyny, a także wewnętrzne – przejawiające się w braku celu i sensu życia, zatarciu granicy między dobrem i złem. Trzeba zwrócić baczną uwagę i szukać środków uzdrowienia wnętrza, które decydują o jakości życia w określonym środowisku. Do takich środków możemy zaliczyć modlitwę różańcową.

Celem naszego opracowania jest ukazanie, w jakim stopniu modlitwa różańcowa ma wpływ na kształtowanie się postaw młodych ludzi, na ich doznania, wybory i na sposób wartościowania.

Zasadniczym materiałem źródłowym naszego artykułu są przeprowadzone badania empiryczne w formie ankiety. Budowa ankiety została opracowana na podstawie „Kwestionariusza do badań nad religijnością” opracowanego przez Zakład Socjologii Religii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego oraz Instytutu Statystyki Kościoła Katolickiego SAC w Warszawie i odpowiednio zmodyfikowana do potrzeb niniejszego artykułu. Badania zostały przeprowadzone w październiku 2000 roku w czterech klasach maturalnych Liceum Ogólnokształcącego im. Mikołaja Kopernika w Parczewie.

Przed rozdaniem ankiety odbyło się wprowadzenie dotyczące jej naukowego charakteru, z zaznaczeniem, że jest ona dobrowolna i anonimowa. Zwrócono uwagę, że ankieta nie posiada ani złych ani dobrych odpowiedzi, dlatego też poproszono o udzielenie odpowiedzi zgodnie z rzeczywistym stanem rzeczy i przekonań. Podczas przeprowadzonych badań obecna była osoba, która mogła pomóc w ewentualnym wyjaśnieniu pytań i wątpliwości. Młodzież w sposób pozytywny i odpowiedzialny potraktowała przeprowadzone wśród niej badania, gdyż wszystkie ankiety zostały zwrócone. Do analizy wykorzystano 113 ankiet. Udział w próbie badawczej wzięły 72 kobiety, wśród których 47 mieszka w mieście, a 25 na wsi oraz 41 mężczyzn. Wśród mężczyzn 35 pochodzi z miasta a 6 mieszka na wsi. W naszych rozważaniach przedstawione zostaną postawy religijne młodzieży wobec wiary i wierzeń. Ukażemy uczestnictwo respondentów w praktykach religijnych oraz ich wiedzę religijną.

¹ Por. Paweł VI, Adhortacja apostolska *Marialis cultus* 42.

Nasze opracowanie ma charakter socjologiczny, dlatego posłużymy się w pracy metodą opisową, statystyczną oraz porównawczą. Dzięki tym metodom będziemy mogli pełniej i lepiej przedstawić kształtowanie postaw religijnych młodzieży z Liceum Ogólnokształcącego w Parczewie.

1. PROBLEMATYKA RELIGIJNOŚCI

Religijność od kilkudziesięciu lat jest żywym przedmiotem badań socjologicznych w krajach Europy. Jedni zauważają jej osłabienie a inni ożywienie. W końcu lat osiemdziesiątych odnotowano w Polsce ożywienie religijności. Można to zaobserwować poprzez wzrost liczby osób deklarujących się jako wierzący. Wśród wierzących wzrosła liczba osób bardziej gorliwie i świadomie uczestniczących w aktach kultu religijnego takich jak spowiedź święta i Eucharystia. Powstały nowe grupy religijne, a te które wcześniej istniały ożywiły swoją działalność, powracano do zarzuconych tradycji religijnych w życiu rodzinnym, inteligencja zbliżyła się do Kościoła katolickiego. Rozwijał się ruch pielgrzymkowy, powstało szereg nowych stowarzyszeń katolickich i innych form działalności świeckich. Wyżej wymienione zjawiska potwierdzają powiązanie religii ze społeczeństwem².

Religijność jest złożonym zjawiskiem. Przejawia się ona w codziennym życiu każdego człowieka jak i całego społeczeństwa. Obejmuje swoim zakresem stany wewnętrzne człowieka i praktyki zewnętrzne, które są odzwierciedleniem tego, co człowiek przeżywa. Postawy i zacofania religijne ulegają określonym różnicowaniom w zależności od tego, do jakich grup społecznych przynależą działające jednostki³.

Religijność polska – w tym także religijność młodzieży – funkcjonuje szczególnie dobrze na płaszczyźnie ogólnie narodowej jako wartość wspólna. Wyraża się ona w powszechnej aprobacie wierzeń religijnych (tzw. globalne wyznania wiary), w masowym uczestnictwie w rytuałach i innych formach praktyk religijnych, we wpływie Kościoła na życie publiczne, w obecności i widzialności symboli religijnych w życiu społecznym⁴. Religijność indywidualna w sytuacji polskiej kształtowana jest w kontekście instytucjonalno – środowiskowym. Obejmuje ona to, co głosi

² T. Kowalewski, *Obraz religijności społeczeństwa polskiego na przełomie lat 80 – tych i 90 – tych*, w: „*Studia Teologiczne. Białystok, Drohiczyń, Łomża.*” 12 (1994), s. 317.

³ J. Mariański, *Religijność w procesie przemian*, Warszawa 1991, s. 25.

⁴ J. Mariański, *Religijność współczesnej młodzieży polskiej*, w: *Collectanea Theologica* 58 (1988) f. 3, s. 5.

Kościół oraz to, co funkcjonuje w środowisku społecznym jako zwyczaj, obyczaj czy wzór kulturowy⁵.

Postawy religijne ludzi młodych odzwierciedlają w rzeczywisty lub w mniej rzeczywisty sposób szanowanie i przeżywanie ich religijności. Różnorodność postaw i ich zasięg świadczą o przeobrażeniach, jakie zachodzą „tu i teraz”⁶. U młodzieży jest to bowiem czas „burz i naporu”, w którym ma miejsce ustosunkowanie się do religii w mniej lub bardziej definitywny sposób. Młodzi ludzie starają się wyrobić sobie pewne opinie, w niniejszy sposób wypowiadają się o religii, co wiąże się z ogólną postawą ambiwalencji i poszukiwania⁷.

2. POSTAWY WOBEC WIARY I WIERZEŃ

W religii katolickiej wiara, jak podaje Katechizm Kościoła Katolickiego „jest osobowym przyłgnięciem całego człowieka do Boga, który się objawia. Obejmuje ono przyłgnięcie rozumu i woli do tego, co Bóg objawił o sobie przez swoje czyny i słowa”⁸. „Wiara jest sama w sobie rzeczywistością tajemniczą, lecz ma swoje widoczne przejawy w zachowaniu obrzędów, praw etycznych i przyjęcia formuł dogmatycznych”⁹. W socjologii zaś wiara jest rozumiana jako deklaracja przynależności wyznaniowej.

Parametr globalnych postaw wobec religii, zwany też niekiedy globalnym wyznaniem wiary, wprowadzili do socjologii religii L. Dingemans i J. Remy. Według nich chodzi tu o identyfikację jednostki z określoną grupą wyznaniową, która to identyfikacja może być uwarunkowana motywacjami niekiedy obcymi samym faktom religijnym i zmieniać się w swojej treści w zależności od osoby, która ją określa¹⁰.

Analizę postaw wobec wiary rozpoczniemy od samoidentyfikacji religijnej respondentów.

⁵ E. Jarmoch, *Religijność indywidualna Polaków*, w: (red.) W. Zdaniewicz. T. Zembrzuski, *Kościół i religijność Polaków 1945-1999*, Warszawa 2000, s. 385.

⁶ Por. E. Jarmoch, *Globalne postawy wobec religii*, w: (red.) L. Adamczuk, W. Zdaniewicz, *Religijność Polaków 1991*, Warszawa 1993, s. 16.

⁷ Por. J. Makselon, *Dynamika religijności*, w: *Psychologia dla teologów*, Kraków 1995, s. 291.

⁸ *Katechizm Kościoła Katolickiego* nr. 176.

⁹ W. Granat, *Ku człowiekowi i Bogu w Chrystusie, t. I*, Lublin 1972, s. 414.

¹⁰ J. Mariański, *Młodzież polska a religia*, w: *Życie katolickie* 4 (1985), s. 53.

2.1. Samoidentyfikacja religijna młodzieży

Samoidentyfikacja	Kobiety		Mężczyźni		Ogółem	
	N	%	N	%	N	%
Niewierzący	1	1,4	1	2,4	2	1,8
Obojętny	2	2,6	3	7,3	5	4,4
Niezdecydowany, ale przywiązany do tradycji	4	5,6	4	9,8	8	7,1
Wierzący	57	79,1	31	75,6	88	77,9
Głęboko wierzący	8	11,1	2	4,9	10	8,8
Ogółem	72	100	41	100	113	100

Badana młodzież miała określić swój stosunek do wiary. Jej zdecydowana część, jak można było się spodziewać, zadeklarowała się jako wierzący 88 osób (77,9%), przy czym nieznacznie większy jest w tej grupie odsetek kobiet – 79,1% (57 osób) jak mężczyzn – 75,6% (31 osób). Spośród ankietowanych 10 osób (8,8%) określiło się jako głęboko wierzący. Przy tej możliwości odpowiedzi ponownie odsetek kobiet (11,1%) przewyższał odsetek mężczyzn (4,9%).

W badanej grupie znalazły się osoby deklarujące się jako niewierzące - jedna kobieta i jeden mężczyzna, oraz jako obojętne – dwie kobiety i trzech mężczyzn. Grupa 8 osób (7,1%) przypisuje sobie niezdecydowanie w kwestiach wiary ale z przywiązaniem do tradycji religijnej.

Młodzież maturalna, która jest w fazie kształtowania się indywidualnego światopoglądu religijnego lub laickiego, w fazie poszukiwania sensu życia i odnajdywania dla siebie miejsca w otaczającym świecie, stosunkowo często określa swój „stan ducha” jako niezdecydowanie, nawet wtedy, gdy de facto uznaje istnienie Boga i przyznaje się do wierzeń religijnych. Jest to jednak wiara dwuznaczna, niekonsekwentna, pomieszana z podejrzeniami i powątpiewaniem¹¹.

Zachowanie się młodego człowieka, kształtowanie jego poglądów, opinii i postaw to zjawisko bardzo złożone. Składa się na nie szereg czynników mocno powiązanych ze sobą. Te zaś charakteryzują się różną siłą oddziaływania na jednostkę. Dlatego też pytając badanych o motywację obojętności lub niewiary pozwolono udzielić więcej niż jednej odpowiedzi.

¹¹ J. Mariański, *Młodzież między tradycją i ponowoczesnością, Wartości moralne w świadomości maturzystów*, Lublin 1995, s. 93.

Obraz motywacji obojętności lub niewiary i rozkład procentowy podaje poniższa tabela.

2.2. Motywy obojętności lub niewiary

Motywy obojętności i niewiary	Kobiety		Mężczyźni		Ogółem	
	N	%	N	%	N	%
Osobiste przemyślenia i przekonania	2	2,8	6	14,6	8	7,1
Zniechęcenie do Kościoła i duchowieństwa	12	16,6	7	17,1	19	16,8
Wpływ lektur	0	0	1	2,4	1	0,9
Wpływ szkoły	3	4,1	0	0	3	2,6
Wpływ środowiska	3	4,1	5	12,2	8	7,1
Przeżycia i doświadczenia życiowe	5	6,9	1	2,4	6	5,3
Inne	0	0	4	9,8	4	3,5
Nie dotyczy	50	69,4	21	51,2	71	62,8

Procenty nie sumują się do 100%, ze względu na możliwość udzielenia kilku odpowiedzi.

Następne pytanie, jakie zostało postawione parczewskiej młodzieży było naturalną konsekwencją poprzedniego, gdyż postawiona była kwestia podstaw obojętności lub niewiary u badanych. Porównując uzyskane wyniki z poprzednimi należy stwierdzić, że zaledwie 71 osób (62,8%) stwierdziło, iż obojętność i wiara ich nie dotyczy. W tej grupie znalazło się 50 kobiet (69,4%) i 21 mężczyzn (51,2%).

Z podanych zaś do wyboru podstaw niewiary lub obojętności ankietowani najczęściej wybierali zniechęcenie do Kościoła i duchowieństwa (19 osób – 16,8%). Na drugim miejscu znalazły się osobiste przekonania i przemyślenia - 7,1% oraz wpływ środowiska – 7,1%. Najmniejszy wpływ na postawę obojętności lub niewiary respondentów mają lektury stanowiące - 0,9%.

Analizę stosunku młodzieży wobec wiary uzupełnimy poprzez uwzględnienie samooceny przemian religijności.

2.3. Samoocena zmian w postawach religijnych

Informacje zawarte na powyższym wykresie wskazują, iż badana

młodzież świadoma jest przemian w jej życiu religijnym. Świadczy o tym fakt większej religijności obecnie – 46 osób (40,8%), niż dawniej - 18 osób (15,9%). Można stąd wnioskować, że wśród pewnej grupy ludzi zarysowuje się tendencja do bardziej świadomej religijności¹².

U licznej grupy respondentów - 33,6% nie zanotowano zmiany w religijności. Grupa 11 osób miała trudności z jednoznacznym odpowiedzeniem na to pytanie. Z powyższych danych wynika, że 64 osoby zostały objęte przemianami religijności, przy czym są to zmiany zarówno w kierunku pogłębienia jak i osłabienia religijności.

Kolejnym zagadnieniem, które poddałmy analizie była modlitwa różańcowa i jej wpływ na pogłębienie wiary.

Różaniec jest modlitwą Maryi, otwartej stale ku całej misji Kościoła, ku Jego trudnościom, nadziejom, ku prześladowaniom i nieporozumieniom, ku wszelkiej służbie, jaką Kościół spełnia wobec ludzkości i narodów. Aby modlitwa wiernych była skuteczniejsza papieże wskazują na pośrednictwo Bogarodzicy.

Matka Boża daje nam dzisiaj – nam odpowiedzialnym za nową ewangelizację, skróconą Ewangelię - różaniec. Różaniec ma nas nauczyć prawdziwego życia w Bogu. Ma stanowić lekcję prawdziwego życia, ma ożywić i umocnić naszą wiarę. Jeżeli ktoś dużo i świadomie modli się różańcem, może mieć uzasadnioną nadzieję, że jego wiara będzie się nieustannie pogłębiać.

Modląc się na różańcu, mamy pogłębiać wiarę w siebie i równocześnie wypraszać łaskę dla tych, co ją stracili. Oto wielka misja modlitwy różańcowej w nowej ewangelizacji i racja, dlaczego Matka Najświętsza do tej modlitwy nawołuje¹³.

2.4. Wpływ modlitwy różańcowej na pogłębienie wiary

Deklaracje	Kobiety		Mężczyźni		Ogółem	
	N	%	N	%	N	%
Tak	39	54,2	16	39,1	55	48,7
Nie	2	2,8	6	14,6	8	7,1
Nie umiem powiedzieć	31	43,0	19	46,3	50	44,2
Ogółem	72	100	41	100	113	100

Jak wykazały badania 48,7% respondentów uważa, że modlitwa różańcowa pomaga w pogłębianiu wiary. Ze stwierdzenia, iż modlitwa różańcowa pomaga w pogłębianiu wiary, wyrażonego przez 55 badanych

¹² Por. W. Piwowarski, *Przemiany globalnych postaw wobec religii*, w: (red.) W. Piwowarski, *Religijność ludowa, ciągłość i zmiana*, Wrocław 1983, s. 194.

¹³ S. M. Kaldon, *Jestem Królową Różańca Świętego*, Sandomierz 1997, s. 67-69.

osób możemy uważać, że młodzi chętnie odmawiają tą modlitwę. Odpowiedź, że modlitwa różańcowa nie ma wpływu na pogłębianie wiary wyraziło 8 osób, w tym 6 mężczyzn i 2 kobiety, co stanowi 7,1% próby badawczej. Natomiast 50 osób (44,2%) nie umiało odpowiedzieć na to pytanie.

Badając i analizując zagadnienia stosunku młodzieży do modlitwy różańcowej trudno pominąć pytanie o motywy tej modlitwy, które są ważne w procesie jej dowartościowania. Wśród badanej grupy młodzieży na pytanie: „Co skłania Pana(ia) do modlitwy różańcowej?”, pojawiły się różne odpowiedzi. Tę rzeczywistość ilustruje poniższa tabela.

2.5. Motywy modlitwy różańcowej.

Motywy modlitwy różańcowej	Kobiety		Mężczyźni		Ogółem	
	N	%	N	%	N	%
Miłość do Boga	16	22,2	7	17,1	23	20,4
Pragnienie uwielbiania Boga	15	20,8	2	4,9	17	15,0
Świadomość niewystarczalności i zależności człowieka od Boga	9	12,5	10	24,3	19	16,8
Potrzeba własnego uświęcenia	10	13,9	3	7,3	13	11,5
Potrzeba włączania się w życie i działalność Apostolską Kościoła	8	11,1	3	7,3	11	9,7
Lęk przed Bogiem	1	1,4	3	7,3	4	3,5
Pragnienie odpowiedzi na dobroć Boga	13	18,1	2	4,9	15	13,3
Potrzeba pomocy od Boga i bliźnich	16	22,2	4	9,8	20	17,7
Inne	6	8,4	7	17,1	13	11,5

Procenty nie sumują się do 100%, ze względu na możliwość udzielenia kilku odpowiedzi.

Z przeprowadzonych badań wynika, że ankietowani na postawione pytanie wybrali odpowiedź, która ilustruje umiłowanie Boga. Określenie, że najważniejszym motywem modlitwy różańcowej jest miłość do Niego wyrażone przez 20,4% badanej młodzieży, ilustruje wiarę, której charakterystyczną cechą jest podłoże emocjonalne. Wyraża ona postawę wyniesioną z domu i tradycji rodzinnych. Pozwala pogłębiać ufność do Boga we wszystkim, co człowieka w życiu spotyka. Jest siłą, która uzdalnia go do wytrwałej modlitwy i ufności wobec Stwórcy.

Ważnym motywem modlitwy różańcowej jest potrzeba pomocy od Boga i bliźnich. Taki pogląd wyraziło 17,7% badanych. Świadomość niewystarczalności i zależności człowieka od Boga, jako jeden z motywów modlitwy różańcowej wyraziło 16,8% ankietowanych.

Pragnienie uwielbienia Boga, jako jeden z motywów wyraziło 17 osób, czyli 15,0% respondentów. Wyraża ona postawę osób bardziej zaangażowanych w wierze, która w modlitwie różańcowej pragnie nie tylko

przedstawić prośby i podziękowania, ale chce przede wszystkim uwielbiać Boga. Jest to obraz optymistyczny, podkreślający fakt, że każdy, kto pragnie trwać w modlitwie przez szereg ćwiczeń i postanowień, dochodzi do coraz dojrzszej wiary, wyrażającej się w modlitwie uwielbienia.

Na dalszych miejscach wśród najważniejszych motywów modlitwy różańcowej uznanych przez ankietowaną młodzież znalazły się następujące odpowiedzi:

- Pragnienie odpowiedzi na dobroć Boga 13,3%;
- Potrzeba własnego uświęcenia 11,5%;
- Inne odpowiedzi 11,5%;
- Potrzeba włączania się w życie i działalność apostolską Kościoła 9,7%;
- Lęk przed Bogiem 3,5%.

Reasumując przeprowadzone analizy badań, które opierają się na wskaźnikach autodeklaracji możemy stwierdzić, że nadal utrzymuje się duży wskaźnik wierzących – 77,9% i głęboko wierzących – 8,8%. Niewiara jest zjawiskiem występującym bardzo rzadko – 1,8%. Badani w 40,8% stwierdzają, że ich religijność większa jest obecnie. Natomiast 33,6% ankietowanych uważa, że ich religijność pozostaje bez zmian. Badana młodzież w 48,7% uważa, że modlitwa różańcowa pomaga w pogłębianiu wiary, a w związku z tym można wywnioskować, że młodzi odmawiają tę modlitwę.

2.6. Aktywność w zorganizowanej formie modlitwy różańcowej

Deklaracja	Kobiety		Mężczyźni		Ogółem	
	N	%	N	%	N	%
Tak	25	34,7	15	36,6	40	35,6
Nie	41	56,9	19	46,3	60	53,3
Nie wiem	6	8,4	7	17,1	13	11,1
Ogółem	72	100	41	100	113	100

Jak wynika z powyższej tabeli, ankietowani w 35,6% uznali, że ktoś z ich rodziny należy do Żywego Różańca, 50,3% uznało, że nikt z ich rodziny nie należy do kółka różańcowego. Na postawione pytanie 11,1% ankietowanych nie umiało odpowiedzieć.

Należy pamiętać, że Żywy Różaniec to nie sama modlitwa, lecz także płynąca z niej różnorodna działalność apostolska. Do Żywego Różańca należą zazwyczaj ludzie najbardziej czynni, zaangażowani, oddani Bogu i duszpasterzowi, najgorliwsi i najlepsi. Niezmiernej wagi jest fakt przynależności do Żywego Różańca wszystkich stanów: dzieci, młodzieży, ojców, matek. Żywy Różaniec może i powinien być jakby niewyczerpaną

„duchową elektrownią”, zasilającą całą parafię w moc Bożą i ożywiająca w niej wiarę, nadzieję i miłość¹⁴.

Papież Paweł VI w adhortacji „*Marialis cultus*” akcentuje znaczenie odmawiania różańca w rodzinie. Rodzina „przez wzajemną miłość swych członków i przez modlitwę wspólnie zanoszoną do Boga okazuje się niejako domowym sanktuarium Kościoła. Zatem rodzina chrześcijańska okazuje się jakby domowym Kościołem”¹⁵.

Dalej postawiliśmy młodzieży pytanie związane z różańcem. Pytanie brzmiało: „Czy w Pana(i) rodzinie odmawia się różaniec?” Wyniki zanotowano w poniższej tabeli.

2.7. Obecność modlitwy różańcowej we wspólnocie rodzinnej

Deklaracja	Kobiety		Mężczyźni		Ogółem	
	N	%	N	%	N	%
Tak	45	62,5	21	51,2	66	58,4
Nie	27	37,5	20	48,8	47	41,6
Ogółem	72	100	41	100	113	100

Jak wykazały badania, ankietowani w 58,4% odpowiedzieli, że w ich rodzinie odmawia się różaniec. Taką odpowiedź udzieliło 45 dziewcząt (62,5%) i 21 chłopców (51,2%). Na postawione pytanie 41,6% respondentów stwierdziło, że w ich rodzinie nie odmawia się różańca.

Zwrócimy teraz uwagę na częstotliwość modlitwy różańcowej w ostatnim roku.

2.8. Częstotliwość modlitwy różańcowej w ostatnim roku

Częstotliwość modlitwy różańcowej	Kobiety		Mężczyźni		Ogółem	
	N	%	N	%	N	%
Codziennie	9	12,5	-	-	9	7,8
Raz w tygodniu	4	5,6	-	-	4	3,6
Kilka razy w tygodniu	5	6,9	2	4,9	7	6,2
Raz w miesiącu	5	6,9	-	-	5	4,5
Od czasu do czasu	38	52,8	24	58,5	62	54,9
Tylko w październiku	5	6,9	5	12,1	10	8,9
Wcale	6	8,4	10	24,4	16	14,1
Ogółem	72	100	41	100	113	100

¹⁴ Sz. Niezgoda, *Tradycyjne formy różańca świętego*, w: *Róże Maryi 2* (1978), s. 15.

¹⁵ *Marialis cultus* 52.

Spoglądając na tabelę możemy zauważyć, że większość młodzieży modli się na różańcu od czasu do czasu 54,9%, w tym młodzież żeńska 52,8% i męska 58,5%. Codziennie różaniec odmawia 7,8% respondentów i są to same kobiety. Raz w tygodniu modli się na różańcu 3,6% młodzieży, 6,2% kilka razy w tygodniu a raz w miesiącu 4,5% ankietyowanych. Tylko w październiku 8,9% respondentów odmawia modlitwę różańcową, w tym 5 chłopców (6,9%) i 5 dziewczyn (12,1%), natomiast 14,1% badanej młodzieży nie modli się wcale.

Do praktyk publicznych nadobowiązkowych należą także nabożeństwa paraliturgiczne. Praktyki te, zwane sezonowymi, okresowymi lub pobożnymi, są oznaką intensywniejszego życia religijnego katolików¹⁶. Wyrazem kultu Matki Boskiej są nie tylko omówione już wcześniej nabożeństwa majowe ale także uczestnictwo w nabożeństwie październikowym.

2.9. Uczestnictwo w nabożeństwie różańcowym w październiku

Uczestnictwo w nabożeństwie październikowym	Kobiety		Mężczyźni		Ogółem	
	N	%	N	%	N	%
Codziennie	10	13,9	2	4,9	12	10,7
Raz w tygodniu	6	8,4	-	-	6	5,3
Od czasu do czasu	38	52,7	22	53,7	60	53,0
Wcale	18	25,0	17	41,4	35	31,0
Ogółem	72	100	41	100	113	100

Na podstawie przedstawionych w powyższej tabeli wyników możemy stwierdzić, że największy odsetek młodzieży, bo aż 53,0% uczęszcza na nabożeństwo różańcowe od czasu do czasu. Ankietyowani w 10,7% uczęszzczają na to nabożeństwo codziennie, a 5,3% raz w tygodniu i są to same kobiety. W nabożeństwie październikowym nie bierze udziału wcale 31,0% respondentów, w tym 25,0% młodzieży żeńskiej i 41,4% młodzieży męskiej.

3. POTRZEBA KATECHEZY

Modlitwa różańcowa nastawiona na hołd i uwielbienie, a także na wytrwałą, usilną prośbę, przedstawia najintensywniejszą formę praktyki pobożności maryjnej. W swojej prostocie jest dostępna każdemu człowiekowi. Różaniec przedstawia też najbardziej uniwersalną formę modlitwy w katolickim chrześcijaństwie. Jest metodą modlitewnego

¹⁶ R. Kamiński, *Przynależność do parafii katolickiej*, Lublin 1987, s. 227.

wnikania w samą istotę chrześcijaństwa, zaś istotną cechą modlitwy różańcowej jest jej maryjność. Ta forma modlitwy ma wprowadzać chrześcijanina w tajemnicę Jezusa Chrystusa. Jest to specyficzna droga, w towarzystwie Matki Jezusa i naszej najlepszej Matki – Maryi.

Modlitwa różańcowa była już od dawna polecana przez Kościół. Bardzo często podkreślano jej wartość i zachęcano do jej odmawiania. Modlitwa ta zajmuje szczególne miejsce wśród innych modlitw. Różaniec jest modlitwą najmiłszą Bogu i Matce Najświętszej. Ci, którzy modlą się na różańcu wiedzą, że wtedy najlepiej uwielbiają Boga i Jego Matkę.

Różaniec jest powiązany z życiem i przekształca życie. Modlitwa ta powinna wywierać wpływ na życie i postępowanie ludzi, winna je przekształcać. Wielkim brakiem naszej religijności jest to, że oddzielamy nurt modlitewny od nurtu dnia powszedniego. Wszystkie sposoby rozważania różańca powinny być silnie powiązane z życiem praktycznym. Dzięki rozważaniom tajemnic różańcowych, modlitwa ta jest ściśle powiązana z naszymi codziennymi problemami. Maryja wzywa wszystkich ludzi do modlitwy. Tę właśnie modlitwę wskazuje Niepokalana jako skuteczną, aby przebłagać Boga i uprosić Jego miłosierdzie dla nas, dla naszego narodu i całego świata.

Możemy zatem stwierdzić, że różaniec jest drogowskazem na wszystkie momenty naszego życia. Na chwile radości i smutku, modlitwy i pracy, trudu i chwały. Modlitwa różańcowa uczy nas, ponieważ w tajemnicach poleca rozważać dzieje naszego odkupienia i uświęcenia: Różaniec pociąga, gdyż ukazuje wzór i przykład Maryi, która całe swoje życie poświęciła swojemu Synowi Jezusowi Chrystusowi, a także nam swym ziemskim dzieciom. Modlitwa różańcowa na pozór tak prosta i osobista, a jednak w swej prostocie tak wzniosła i głęboka, pełna myśli i bogata w treść, że w niej każde ludzkie serce znajdzie dla siebie pokarm. Z pośród tylu nabożeństw, jakie Kościół ustanowił i zaleca, pewne nabożeństwa z szybkością ogarniają cały świat katolicki i pociągają ku sobie rzesze wiernych. Z pewnością do takich nabożeństw możemy zaliczyć różaniec.

4. RÓZANIEC A POSTAWY RELIGIJNE MŁODZIEŻY

Przeprowadzone badania empiryczne wśród młodzieży parczewskiego liceum dotyczyły też ich postaw wobec religii, zatem postawy wobec wiary i wierzeń, uczestnictwa w praktykach religijnych a także wiedzy religijnej, kształtowanych przez różaniec. Z przeprowadzonych badań wynika, że młodzież w 86,7% uważa się za osoby wierzące. Jest to duży wskaźnik biorąc pod uwagę fakt, iż „7,1% jest niezdecydowanych, ale przywiązanych do tradycji. Niewiara jest zjawiskiem bardzo rzadkim - 1,8%. Głównym motywem obojętności lub niewiary, jaki wymienili ankietowani

jest zniechęcenie do Kościoła i duchowieństwa. Respondenci w 40,8% stwierdzili, że obecnie są bardziej religijni niż dawniej.

Analiza modlitwy różańcowej i jej wpływu na pogłębienie wiary wykazała, że młodzież w 48,7% uważa, iż modlitwa różańcowa pomaga w pogłębianiu ich wiary. Najważniejszym motywem tej modlitwy, jaki wymienili respondenci jest miłość do Boga - 20,4%; potrzeba pomocy od Boga i bliźnich - 17,7%; świadomość niewystarczalności i zależności człowieka od Boga - 16,8%.

Najbardziej widocznym przejawem religijności są praktyki religijne. Praktyki religijne spełniane przez naszych ankietowanych, którzy praktykują modlitwę różańcową, kształtują się na dość wysokim poziomie. Wskaźnik dotyczący uczestnictwa w niedzielnej Mszy św. pokrywa się z wynikami systematycznego praktykowania. Wskaźnik ten wynosi 53,1%. Wiodącym motywem uczestnictwa we Mszy św. jest nakaz sumienia — 42,4%. Analiza badań wykazała, że duże znaczenie ma modlitwa dla 45,1% respondentów, a bardzo duże dla 25,7%.

Badania młodzież, która odmawia różaniec, uczestniczy również w nabożeństwach okresowych. Wśród nich są nabożeństwo majowe, Droga krzyżowa, Gorzkie żale i nabożeństwo różańcowe. Najbardziej uczęszczanym nabożeństwem okresowym jest Droga krzyżowa. Ankietowani w 37,1% regularnie uczęszczają na to nabożeństwo. Natomiast 53,0% respondentów uczestniczy w nabożeństwie różańcowym od czasu do czasu. Mimo, że udział młodzieży w praktykach nadobowiązkowych nie jest zbyt duży, to pocieszającym jest fakt, że praktyki te są znane i podejmowane przez młodych ludzi.

Modlitwa różańcowa ma również związek z aprobowaniem praw wiary. Większość badanej młodzieży osobiście modli się na różańcu od czasu do czasu (54,9%), a 58,4% respondentów stwierdziło, że żyje w klimacie różańca, ponieważ w ich rodzinach praktykuje się tę formę modlitwy maryjnej. Młodzież parczewska w dużym stopniu akceptuje prawdy wiary. Wyniki ankiety pokazały, że 89,4% respondentów akceptuje prawdę wiary w Trójjedynego Boga, a w 86,7% jest przekonana o tym, iż Bóg jest Stwórcą świata. Nieco mniej, bo 81,5% respondentów jest zdania, że Bóg jest Stwórcą człowieka. Ankietowani w 82,3% potrafili wymienić wszystkie sakramenty. Natomiast tylko 69,0% badanej młodzieży uważa Maryję za Matkę Syna, Jezusa Chrystusa, która wstawia się za nami u Boga.

Bardzo duża jest znajomość wydarzeń historycznych, stanowiącymi tajemnice różańcowe. Grupa 97,3% badanych wiąże tajemnice różańcowe z życiem Jezusa i Maryi. Analiza wyników ankiety pokazała, że 71,7% ankietowanych zna wszystkie części stanowiące strukturę różańca. Natomiast mała jest znajomość tajemnic różańcowych. Tylko 26,5% badanej

młodzieży zna i potrafi wymienić wszystkie tajemnice. Okazało się, że głównym źródłem wiadomości o modlitwie różańcowej jest katecheza - 47,8%.

Analiza postaw moralnych i wpływu modlitwy różańcowej na kształtowanie się postaw religijno - moralnych młodzieży parczewskiej wskazała, że według respondentów najważniejszą wartością w życiu jest szczęście rodzinne. Taką wartość wybrało 36,3% ankietowanych. Wartością stanowiącą ostateczny cel życia jest osiągnięcie życia wiecznego. Tak stwierdziło 47,7% badanych. Duża liczba młodzieży (69,0%) kieruje się w rozwiązywaniu konfliktów moralnych własnym sumieniem, które staje się najbardziej powszechną normą moralnego postępowania człowieka.

Natomiast normy etyki życia przedmałżeńskiego, także małżeńsko - rodzinnego, są przez młodzież kwestionowane i traktowane w sposób wybiórczy. Szczególnie kwestionowane są normy porządkujące sferę seksualną człowieka. Stosowanie antykoncepcji, biorąc pod uwagę okoliczności, dopuszcza 87,6% respondentów. A 67,2% młodzieży uznało, że przerywanie ciąży jest niedopuszczalne. Troska o bliźniego leży bardzo głęboko w sercach młodzieży.

Z przeprowadzonych badań wynika, że ankietowani w 50,4% uznali, że modlitwa różańcowa ma wpływ na kształtowanie się postawy moralnej chrześcijanina. Natomiast 53,1% ankietowanych uważa, że wiara religijna daje ludziom oparcie i poczucie bezpieczeństwa. Także wiara dla 67,3% ankietowanych stanowi wyraźną pomoc w życiu codziennym. Z przeprowadzonych analiz wynika, że 77,0% badanej młodzieży wierzy w istnienie piekła, natomiast 90,3% respondentów jest przekonana o tym, iż Pismo św. jest słowem Bożym. Dla 44,2% ankietowanych modlitwa różańcowa stanowi pomoc w pokonywaniu trudności życiowych. Analiza badań ukazała, iż ankietowana młodzież z liceum parczewskiego w 37,2% doświadczyła bliskości Maryi podczas modlitwy różańcowej.

ZAKOŃCZENIE

Modlitwa różańcowa stanowi formę pobożności maryjnej. Ta modlitwa, praktykowana nieprzerwanie przez stulecia, jest też współcześnie zalecana przez najwyższy autorytet Kościoła, papieża. Ta czcigodna modlitwa maryjna o charakterze chrystocentrycznym przeżywała okresy dynamicznego rozkwitu. Różaniec odmawiano podczas burz dziejowych. Odmawiano go zarówno jako modlitwę osobistą, prywatną, ale też

wspólnotowo. Jest ona ulubioną modlitwą rodzin i organizacji katolickich. Dla niektórych z nich stanowi istotny element życia religijnego.¹⁷

Analiza postaw religijnych młodzieży w kontekście praktyki modlitwy różańcowej przeprowadzona w powyższym opracowaniu ukazuje potrzebę pogłębionej katechezy maryjnej oraz większej troski duszpasterskiej, by różaniec nie stawał się praktyką dewocyjną, a stał się modlitwą biblijną, którego celem jest uwielbienie Boga przez wstawiennictwo Maryi, Matki Jezusa i Kościoła.

¹⁷ A. Klein, *Modlitwa różańcowa*, w: (red.) W. Beinert, *Cześć Maryi dzisiaj. Propozycje pastoralne*, Warszawa 1992, s. 287.